

**จุลินทรีย์ในอากาศภายในห้องทันตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริม
สุขภาพตำบล เขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น**
**Microorganism in the Dental Room of Sub–District Health Promotion
Hospital in Muang District Khon Kaen Province**

เด่นชัย กวยทอง (Denchai Guaythong)^{1*} กาญจนา นาทะพินธุ (Ganjana Nathapindhu)**

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชนิดและปริมาณของเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศภายในห้องทันตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นทำการเก็บตัวอย่างด้วยเครื่องมือ Biostage single-impactor เก็บตัวอย่างเชื้อจุลินทรีย์จากหน่วยทันตกรรมทั้งหมด 17 แห่ง ระหว่างเดือนมีนาคมและเดือนเมษายน 2558 พบเชื้อจุลินทรีย์ทั้งหมด 10 ชนิด แบ่งเป็นเชื้อแบคทีเรียจำนวน 6 ชนิด คือ *Enterobacteraceae.*, *Bacillus spp.*, *Staphylococcus spp.*, *Streptococcus spp.*, *Micrococcus spp.* และ *Pseudomonas spp.* และพบเชื้อรา จำนวน 4 ชนิด คือ *Aspergillus spp.*, *Fusarium spp.*, *Rhizopus spp.* และ *Penicillium spp.* ซึ่งชนิดของเชื้อจุลินทรีย์ที่พบภายในห้อง ทันตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่ง พบว่ามีชนิดที่ไม่แตกต่างกัน เชื้อแบคทีเรียที่พบมากที่สุด คือ *Staphylococcus spp.* และเชื้อราที่พบมากที่สุด คือ *Aspergillus spp.* ปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ในเดือนมีนาคมพบมากที่สุด 765.60 CFU/m³ และ น้อยที่สุด 235.57 CFU/m³ และเดือนเมษายน พบสูงสุด 613.66 CFU/m³ และ น้อยที่สุด 201.41 CFU/m³ ทั้งเดือนมีนาคมและเดือนเมษายน มีคุณภาพอากาศอยู่ในเกณฑ์ที่ดี (≤ 500 CFU/m³) ร้อยละ 76.74 และ 88.23 ตามลำดับ โดยพบว่า การให้บริการทันตกรรมประเภทอุดฟันและขูดหินปูน มีผลต่อปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศที่สูงขึ้น

ABSTRACT

The objective of this study was to determine Type and Quantity of microorganism in the dental room of Sub–district health promotion hospital in Muang district Khonkaen Province. A survey was conducted in 17 places in March and April of 2015 by Biostage single imparter, and a total of 10 different types of microorganism were found. There were 6 types of *Staphylococcus spp.*, *Streptococcus spp.*, *Bacillus spp.*, *Micrococcus spp.*, *Enterobacteriaceae* and *Pseudomonas spp.* and 4 types of fungi: *Aspergillus spp.*, *Fusarium spp.*, *Rhizopus spp.* And *Penicillium spp.* However, it is found that most of found bacteria are *Staphylococcus spp.* and most of found

¹ Correspondent author : beboyshop67@gmail.com

* นักศึกษา หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอนามัยสิ่งแวดล้อม คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาอนามัยสิ่งแวดล้อม คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

fungi are *Aspergillus* spp. The highest amount of microorganism found in the dental room is 765.60 CFU/m³ and 613.66 CFU/m³, respectively in both March and April. Whereas the lowest amount of microorganism is 235.57 CFU/m³ in March and 201.41 CFU/m³ in April. As of this, it shows that the air quality is in the good level in both March and April because the measured value is under 500 CFU/m³ that they are equal to 76.74% and 88.23% respectively. Moreover, the dental services in term of teeth filling and teeth cleaning have the impact to amount of microorganism in the dental room.

คำสำคัญ: เชื้อจุลินทรีย์ในอากาศ ห้องทันตกรรม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

Keywords: Microorganism in air, Dental room, Sub district health promotion hospital

บทนำ

การปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศภายในอาคารมีความสำคัญต่อสุขภาพของมนุษย์ในปัจจุบัน เนื่องจากมนุษย์มีหลายกิจกรรมในการดำเนินชีวิตที่ต้องอยู่ภายในสถานที่แบบปิดเป็นเวลานาน เช่น สถานที่ทำงาน โรงเรียน โรงพยาบาล ห้างสรรพสินค้า และอาคารอื่นๆ จึงมีโอกาสที่จะสัมผัสกับอากาศที่ปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ต่างๆ ทั้งที่เกิดจากมลพิษทางอากาศที่กระจายอยู่ทั่วไปในอากาศ หรือเกิดจากการไอ จาม การพูดคุ้ยของมนุษย์ ส่งผลให้เกิดโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ เช่น โรคภูมิแพ้โรคหอบหืด โรคปอดอักเสบ วัณโรค และโรคอื่นๆ ได้ ซึ่งพบว่าแม้จะพบเพียงเล็กน้อยก็สามารถก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในผู้ที่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่อง และร่างกายอยู่ในสภาวะที่อ่อนแอ [1]

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นแหล่งให้บริการด้านสุขภาพปฐมภูมิ มีภารกิจด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพซึ่งการให้บริการทางด้านสุขภาพภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนั้นย่อมเกิดปัจจัยเสี่ยงที่อาจส่งผลต่อสุขภาพของเจ้าหน้าที่ภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตลอดจนผู้มารับบริการด้วยเช่นกัน เนื่องจากเป็นสถานที่ตรวจคัดกรอง และรักษาโรคเบื้องต้น

หน่วยทันตกรรมภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ก็เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่มีลักษณะสถานที่แบบปิด (Indoor air) ซึ่งภายในห้องทันตกรรมจะมีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น การตรวจสุขภาพช่องปาก การทำความสะอาดฟัน การอุดฟัน การถอนฟัน ปิดหลุมร่องฟัน และ ขูดหินปูน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทางด้านทันตกรรมบางอย่าง เช่น การอุดฟัน และการขูดหินปูน มักจะเกิดการฟุ้งกระจายของละอองไอด (Droplet nuclei) ในปริมาณสูง มีโอกาสที่จะมีการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศได้ และจุลินทรีย์ในอากาศที่มีลักษณะดังกล่าวสามารถลอยอยู่ในอากาศได้ระยะเวลาที่ยาวนาน หากมีเชื้อจุลินทรีย์ที่ก่ออันตรายหรือเป็นโรคที่เฝ้าระวังทางสาธารณสุขย่อมส่งผลต่อสุขภาพของผู้มารับบริการทางด้านทันตกรรมและบุคลากรที่ให้บริการทางด้านทันตกรรมได้

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาชนิดและปริมาณเชื้อแบคทีเรียในอากาศในห้องทันตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. ศึกษาชนิดและปริมาณเชื้อราในอากาศในห้องทันตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เครื่องมือและอุปกรณ์ในการวิจัย

1. แบบสำรวจสภาพแวดล้อมภายในหน่วย ทันตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ประกอบไปด้วยแบบสำรวจข้อมูลทั่วไป
ของหน่วยทันตกรรมภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
ตำบล ข้อมูลผู้มารับบริการทางด้านทันตกรรม และข้อ
สังเกตการณ์เพิ่มเติมอื่น ๆ

2. เครื่องมือที่ใช้ในเก็บตัวอย่าง

1) Andersen Impactor แบบชนิดชั้นเดียว:
SKC Biostage single-impactor

2) Plate sterile ขนาด 90 มิลลิเมตร
(งานเพาะเชื้อพลาสติกมาเชื้อ แบบใช้ครั้งเดียว)

3. สารอาหารที่ใช้วิเคราะห์เชื้อจุลินทรีย์

1) สารอาหาร Nutrient Agar (NA) (ยี่ห้อ
DIFCO) ในการวิเคราะห์เชื้อแบคทีเรีย

2) สารอาหาร Sabouraud Dextrose Agar
(SDA) (ยี่ห้อ DIFCO) ในการวิเคราะห์เชื้อรา

วิธีการเก็บตัวอย่าง

เก็บตัวอย่างเชื้อจุลินทรีย์จากหน่วยทันตกรรม
ภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั้งหมด 17 แห่ง
จำนวน 272 ตัวอย่าง และเก็บจากห้อง Control* ซึ่งเป็น
ห้องที่ไม่มีกิจกรรมทางด้านทันตกรรม 272 ตัวอย่าง
รวมทั้งหมด 544 ตัวอย่าง เก็บในวันจันทร์-วันศุกร์
เวลา 09.00-12.30น. ด้วยเครื่องมือ Biostage single-
impactor โดยทำการปรับอัตราการไหลของอากาศที่ 28.3
L/min ใช้สารอาหาร 2 ชนิดคือ Nutrient Agar (NA) และ
Sabouraud Dextrose Agar (SDA) แห่งละ 3 ตัวอย่าง
รวมเป็น 6 ตัวอย่าง ใช้เวลาเก็บตัวอย่างละ 10 นาที
เมื่อครบเวลาที่กำหนด จากนั้นปิดบีม และเปลี่ยนอาหาร
เลี้ยงอีกชนิดหนึ่งและทำการเก็บตัวอย่างในลักษณะเดียวกัน
ซึ่งทุกกระบวนการมีการป้องกันการ Contaminate ทุก
ขั้นตอน เก็บตัวอย่างเดือนมีนาคม และเดือนเมษายน
2558 หลังจากเก็บตัวอย่างนำไปเพาะเชื้อตามวิธีมาตรฐาน
ทางจุลชีววิทยา

วิธีการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey
Research)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การรายงานผลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive
statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยจะแสดงเป็นค่าจำนวน
ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด-สูงสุด เพื่ออธิบายชนิดและ
ปริมาณของเชื้อแบคทีเรียและเชื้อราในอากาศภายใน
ห้องทันตกรรมอ่านค่าเป็นจำนวนโคโลนี (CFU/m³)
กับมาตรฐานสถาบันสิ่งแวดล้อมของสิงคโปร์ [2] โดย
ระดับของแบคทีเรียและเชื้อราไม่ควรเกิน 500 CFU/m³
ซึ่งเป็นคุณภาพอากาศที่ดีสำหรับสถานที่ทำงาน

ผลการศึกษา

ชนิดและปริมาณของเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

1. ชนิดและปริมาณของเชื้อแบคทีเรียและ
เชื้อราในอากาศทั้งหมดภายในห้องทันตกรรม เดือนมีนาคม
2558

ชนิดของเชื้อแบคทีเรียที่พบภายในห้อง
ทันตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พบเชื้อ
Staphylococcus spp. มากที่สุดคือ 92.08 CFU/m³ ร้อยละ
27.29 (ภาพที่ 1) สำหรับเชื้อราพบเชื้อรา *Aspergillus* spp.
มีปริมาณมากที่สุดคือ 64.92 CFU/m³ ร้อยละ 60.68
(ภาพที่ 2)

ปริมาณเชื้อจุลินทรีย์เฉลี่ยที่พบในอากาศ
ภายในห้องทันตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
ตำบล จำนวน 17 แห่ง เดือน มีนาคม พบปริมาณเชื้อ
จุลินทรีย์มากที่สุด 765.60 CFU/m³ และพบปริมาณเชื้อ
จุลินทรีย์น้อยที่สุด 235.57 CFU/m³ เมื่อพิจารณาตาม
ค่าคำแนะนำความเข้มข้นของแบคทีเรียและเชื้อราไว้ที่
≤ 500 CFU/m³ ซึ่งถือว่ามีความคุณภาพอากาศภายในอาคาร
อยู่ในเกณฑ์ที่ดี พบว่า มีจำนวนแบคทีเรียและเชื้อรา
อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ร้อยละ 76.47 (ภาพที่ 3)

* ห้อง Control ในการศึกษาครั้งนี้คือ ห้องสำนักงานของผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในแต่ละแห่ง

ลักษณะการให้บริการทางด้านทันตกรรมพบว่า หน่วยทันตกรรมแห่งที่ 10, 11, 12 และ 17 มีผู้มารับบริการอุดฟันและซุดหินปูนจำนวนมากว่าแห่งอื่น ๆ และมีความต่อเนื่องกันขณะมารับบริการ ทำให้ปริมาณจุลินทรีย์ที่ตรวจวัดได้มีปริมาณที่สูงเนื่องจากการมีการใช้เครื่องมือช่วยในการกรอฟัน ถึงแม้จะใช้หลอดดูดน้ำลาย (Saliva ejection) แต่ยังคงพบการฟุ้งกระจายของละอองภายในอากาศในปริมาณที่สูง และหน่วยทันตกรรมแห่งที่ 17 พบปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศมากที่สุด 765.60 CFU/m³ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดคลินิกทันตกรรมพิเศษจากโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น (ประจำเดือนมีนาคม) ทำให้มีผู้มารับบริการมากกว่าแห่งอื่น ๆ และขณะเก็บตัวอย่างมีการมารับบริการซุดหินปูนและอุดฟันอย่างต่อเนื่อง ทำให้ปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ที่พบมากกว่าแห่งอื่น ๆ (ตารางที่ 1)

2. ชนิดและปริมาณของเชื้อแบคทีเรียและเชื้อราในอากาศทั้งหมดภายในภายในห้องทันตกรรมเดือนเมษายน 2558

ชนิดของเชื้อแบคทีเรียที่พบภายในห้องทันตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พบเชื้อ *Staphylococcus* spp. มากที่สุดคือ 91.11 CFU/m³ ร้อยละ 29.89 (ภาพที่ 5) สำหรับเชื้อราพบเชื้อรา *Aspergillus* spp. มีปริมาณมากที่สุดคือ 36.65 CFU/m³ ร้อยละ 51.25 (ภาพที่ 6)

ปริมาณเชื้อจุลินทรีย์เฉลี่ยที่พบในอากาศภายในห้องทันตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 17 แห่ง เดือน เมษายน พบปริมาณเชื้อจุลินทรีย์มากที่สุด 613.66 CFU/m³ และน้อยที่สุด 201.41 CFU/m³ เมื่อพิจารณาตามค่าคำแนะนำความเข้มข้นของแบคทีเรียและเชื้อราไว้ที่ ≤ 500 CFU/m³ ซึ่งถือว่ามีความปลอดภัยภายในอาคารอยู่ในเกณฑ์ที่ดีพบว่า มีจำนวนแบคทีเรียและเชื้อราอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ร้อยละ 82.35 (ภาพที่ 7)

ลักษณะการให้บริการทางด้านทันตกรรมพบว่า หน่วยทันตกรรมแห่งที่ 9, 11, 13, 16 และ 17 มีผู้มารับบริการอุดฟันและซุดหินปูนจำนวนมากว่าแห่งอื่น ๆ ทำให้ปริมาณจุลินทรีย์ที่ตรวจวัดได้มีปริมาณที่สูง และหน่วยทันตกรรมแห่งที่ 17 พบปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศมากที่สุด 613.66 CFU/m³ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดคลินิกทันตกรรมพิเศษจากโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น (ประจำเดือนเมษายน) ทำให้มีผู้มารับบริการมากกว่าแห่งอื่น ๆ นอกจากนี้ในหน่วยทันตกรรมที่มีผู้มารับบริการอุดฟันมากที่สุด คือแห่งที่ 5 แต่ปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ไม่สูงเท่าหน่วยทันตกรรมที่มีผู้มารับบริการอุดฟันและซุดหินปูน (ตารางที่ 2)

อภิปรายผลการวิจัย

เชื้อจุลินทรีย์ ที่พบในอากาศภายในหน่วยทันตกรรมทั้ง 17 แห่ง ในเดือนมีนาคม 2558 และเดือนเมษายน 2558 พบเชื้อแบคทีเรีย จำนวน 6 ชนิด คือ *Staphylococcus* spp., *Streptococcus* spp., *Bacillus* spp., *Micrococcus* spp., *Enterobacteriaceae* และ *Pseudomonas* spp. โดยพบเชื้อ *Staphylococcus* spp. มากที่สุด รองลงมาคือ เชื้อ *Streptococcus* spp. ส่วนเชื้อราที่พบ จำนวน 4 ชนิด คือ *Aspergillus* spp., *Fusarium* spp., *Rhizopus* spp. และ *Penicillium* spp. โดยพบเชื้อรา *Aspergillus* spp. มากที่สุด รองลงมาคือ เชื้อ *Fusarium* spp. ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rautemaa [3] ซึ่งพบเชื้อแบคทีเรียส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่ม Gram-positive cocci มากที่สุดซึ่งได้แก่ *Streptococcus* spp. และ *Staphylococcus* spp. ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Deejamala [4] พบเชื้อ *Staphylococcus* spp. มากที่สุดรองลงมาคือ *Streptococcus* spp. ส่วนเชื้อราที่พบมากที่สุดคือ *Aspergillus* spp. สำหรับเชื้อรานั้นจะเห็นได้ว่า พบ *Aspergillus* spp. มากที่สุด รองลงมา คือ *Fusarium* spp. ซึ่งในเดือนมีนาคมจะมีปริมาณเชื้อราสูงกว่าเดือนเมษายน เนื่องจากเชื้อเหล่านี้เป็นเชื้อที่พบได้ตามธรรมชาติเจริญได้ที่อุณหภูมิ 25-40 องศาเซลเซียส และในเดือนเมษายน เป็นช่วงที่มีสภาพอากาศร้อนมากที่สุดของปี จึงอาจทำให้ปริมาณเชื้อราในอากาศที่ลดลง

กิจกรรมทางด้านทันตกรรมบางประเภทมีผลต่อการเพิ่มขึ้นของปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศซึ่งพบว่าหน่วยทันตกรรมที่พบปริมาณของเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศสูง มักจะมีการให้บริการอุดฟันและชุดหินปูนขณะเก็บตัวอย่าง และจะมีปริมาณสูงหากมีการให้บริการประเภทดังกล่าวจำนวนหลายรายและมีความต่อเนื่องกัน ประกอบกับห้องทันตกรรมมีลักษณะห้องแบบปิดไม่มีพัดลมดูดอากาศ และเปิดเครื่องปรับอากาศตลอดทั้งวัน จึงทำให้ปริมาณของเชื้อจุลินทรีย์ ในอากาศสูง ในขณะที่มีกิจกรรมการให้บริการดังกล่าวดังจะเห็นได้จากปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ในห้อง Control มีปริมาณน้อยกว่าเชื้อจุลินทรีย์ที่ตรวจเก็บได้จากห้องทันตกรรมแต่อย่างไรก็ตามพบว่าปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศภายในหน่วยทันตกรรมโดยส่วนใหญ่มีค่าไม่สูงมากทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีรูปแบบการทำความสะอาดที่ดีภายในห้องทันตกรรม

พบว่าหน่วยทันตกรรมแห่งที่ 17 มีปริมาณเชื้อจุลินทรีย์เฉลี่ยสูงที่สุดทั้งเดือนมีนาคมและเดือนเมษายน ทั้งนี้เนื่องจากในขณะที่ทำการเก็บตัวอย่างอากาศนั้นเป็นวันที่มีคลินิกทันตกรรมพิเศษจากทันตแพทย์ของโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่นลงพื้นที่มาให้บริการแก่ประชาชน ทำให้มีจำนวนผู้มารับบริการอุดฟันและชุดหินปูนมากกว่าวันปกติ ซึ่งลักษณะการให้บริการดังกล่าวอาจส่งผลให้ปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศขณะที่ตรวจวัดมีปริมาณที่สูงกว่าที่อื่น ๆ และนอกจากนี้ยังพบว่าห้อง Control บางแห่งมีปริมาณเชื้อจุลินทรีย์สูงกว่าห้องทันตกรรม อันเนื่องมาจากมีผู้มาติดต่อธุระภายในห้อง Control ในขณะที่เก็บตัวอย่างซึ่งจะมีการเดินเข้าออกอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดการฟุ้งของฝุ่นละออง จึงทำให้ปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ที่พบสูงกว่าห้องทันตกรรม

เมื่อนำมาพิจารณากับ ค่าแนะนำที่กำหนดในงานวิจัยคือความเข้มข้นของแบคทีเรียและเชื้อราไว้ ≤ 500 CFU/m³ ซึ่งถือว่าเป็นคุณภาพอากาศภายในอาคารที่ดีของสถานที่ทำงาน พบว่า เดือนมีนาคมมีปริมาณจุลินทรีย์อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำร้อยละ 76.47 และมีค่าเกินค่าแนะนำร้อยละ 23.52 และเดือนเมษายน มีปริมาณ

จุลินทรีย์อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ร้อยละ 88.23 และมีค่าเกินค่าแนะนำร้อยละ 17.64 ถึงแม้ว่าจะพบหน่วยทันตกรรมบางแห่งที่พบว่ามีปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศสูงกว่าค่าแนะนำ แต่เจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานภายในหน่วยทันตกรรมแต่ละแห่งก็ได้มีมาตรการป้องกันที่ดี เพื่อให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเจ้าหน้าที่ให้น้อยที่สุด กล่าวคือ มีการสวมอุปกรณ์ป้องกันการปนเปื้อน อาทิเช่น ถุงมือ ผ้าปิดจมูก เสื้อคลุม หน้ากากกันกระเด็น (Faceshield) และใช้หลอดดูดน้ำลาย (Saliva ejection) เพื่อลดการกระเด็นของละอองน้ำจากการทำทันตกรรม แต่อย่างไรก็ตามเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขที่ปฏิบัติหน้าที่ภายในหน่วยทันตกรรม ควรมีมาตรการป้องกันจากการสัมผัสเชื้อจุลินทรีย์ที่อาจฟุ้งกระจายหลังจากที่ให้บริการทางด้านทันตกรรม เช่น หากไม่มีคนไข้แล้ว ควรหลีกเลี่ยงการนั่งทำงานภายในห้องทันตกรรมเป็นเวลานาน ๆ หรือเปิดประตู หน้าต่าง เพื่อให้เกิดการระบายอากาศสู่ภายนอก และเพื่อให้แสงแดดสามารถส่องเข้ามาภายในห้อง เนื่องจากภายในห้องทันตกรรมไม่มีพัดลมดูดอากาศและมีการเปิดเครื่องปรับอากาศอยู่ตลอดเวลาจึงอาจเกิดการสะสมและเพิ่มปริมาณของเชื้อจุลินทรีย์ในภายในห้องทันตกรรมได้

สรุปผลการวิจัย

เชื้อจุลินทรีย์ ที่พบ ในเดือนมีนาคม 2558 ถึงเดือนเมษายน 2558 พบเชื้อแบคทีเรีย จำนวน 6 ชนิด คือ *Staphylococcus* spp., *Streptococcus* spp., *Bacillus* spp., *Micrococcus* spp., *Enterobacteriaceae* และ *Pseudomonas* spp. โดยพบเชื้อ *Staphylococcus* spp. มากที่สุด รองลงมาคือ เชื้อ *Streptococcus* spp. ส่วนเชื้อราที่พบ จำนวน 4 ชนิด คือ *Aspergillus* spp., *Fusarium* spp., *Rhizopus* spp. และ *Penicillium* spp. โดยพบเชื้อรา *Aspergillus* spp. มากที่สุด รองลงมาคือ เชื้อ *Fusarium* spp. แต่อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษารังนี้ชี้ให้เห็นว่าชนิดของเชื้อแบคทีเรียที่ตรวจพบในขณะที่ทำการเก็บตัวอย่างมีทั้งเชื้อแบคทีเรียที่พบในสิ่งแวดล้อมภายในห้องทันตกรรมเองและอาจเนื่องมาจากปากคนไข้ขณะมารับ

บริการทางด้านทันตกรรมซึ่งจะพบในปริมาณที่สูงขณะที่มีการให้บริการทางด้านทันตกรรมบางประเภท เช่น การอุดฟันและซุดหินปูน โดยมีการใช้เครื่องมือในการกรอฟันทำให้เกิดการฟุ้งกระจายของเชื้อจุลินทรีย์ในปริมาณที่สูงกว่าการให้บริการแบบอื่น ๆ ส่วนปริมาณของเชื้อราทั้งเดือนมีนาคมและเดือนเมษายน จะพบในปริมาณที่ใกล้เคียงกันและพบมากที่สุดในงานวิจัยครั้งนี้คือ *Aspergillus* spp. ซึ่งเป็นจุลินทรีย์จำพวกฉวยโอกาส โคนิเดียของ *Aspergillus* spp. สามารถก่อให้เกิดโรค Aspergillosis และก่อให้เกิดโรคปอด ซึ่งมักจะเกิดกับผู้มีระดับภูมิคุ้มกันต่ำและความรุนแรงอาจทำให้ถึงแก่ชีวิตได้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

เนื่องจากห้องทันตกรรมเป็นสถานที่แบบปิดและมีการเปิดเครื่องปรับอากาศภายในห้องทันตกรรมแต่ไม่มีพัดดูดอากาศสู่ภายนอก ทำให้ละอองไอที่เกิดจากการฟุ้งกระจายจากกิจกรรมทางด้านทันตกรรมบางอย่าง สามารถล่องลอยอยู่ในห้องได้เป็นเวลานานจึงควรติดตั้งพัดลมดูดอากาศไว้ภายในห้องทันตกรรมเพื่อเป็นการลดปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศภายในห้องทันตกรรมให้น้อยลง และตำแหน่งที่ระบายอากาศออกจะต้องไม่เป็นจุดที่มีประชาชนนั่งอยู่หรือสัญจรไปมา เนื่องจากอาจได้รับเชื้อจุลินทรีย์จากอากาศภายในห้องทันตกรรมได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการเก็บตัวอย่างให้ครบทุกฤดูกาลเพื่อเปรียบเทียบจำนวนและชนิดของเชื้อจุลินทรีย์ที่พบในแต่ละฤดูกาล
2. ควรมีการศึกษาชนิดและปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ในอากาศภายในหน่วยทันตกรรมของโรงพยาบาลขนาดใหญ่ เช่น โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลศูนย์ เนื่องจากมีการให้บริการทางด้านทันตกรรมที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

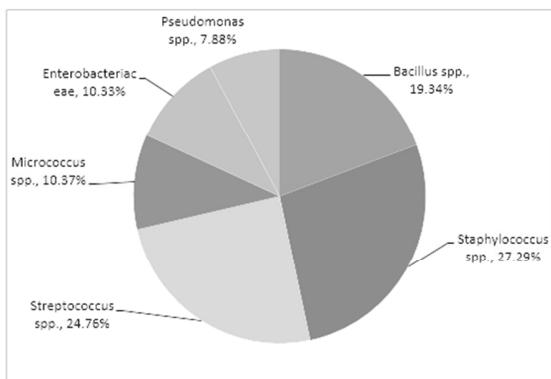
1. Chookietwattana K. Environmental Microbiology. Chorath offset. Nakhon Ratchasima; 2000. Thai.
2. IAQ Consultants. Indoor Air Quality Audit (IAQ). Retrieved June 20, 2015, from <http://www.iaqsg.com/iaq-downloads/singapore-iaq-audit.pdf>; 2009. Thai.
3. Deejamala P, Nathapindhu G. Type and Quantity of Microorganism in the Air Environment of Junk-shop in Khon Kaen Municipality, Khon Kaen Province. Journal of the Office of Disease Prevention and Control 6 Khon Kaen. 2015; 22(1).Thai.
4. Rautemaa R, Nordberg A, Wuolijoki-Saaristo K, Meurman JH. Bacterial aerosols in dental practice a potential hospital infection problem?. Journal of Hospital Infection. 2006; 64, 76-81

ตารางที่ 1 จำนวนและประเภทผู้มารับบริการทางด้านทันตกรรมขณะเก็บตัวอย่าง ในเดือนมีนาคม 2558

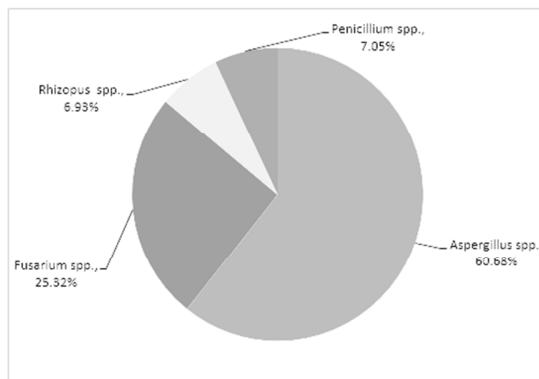
หน่วยทันตกรรมภายใน รพ.สต.	จำนวนผู้มารับบริการทางด้านทันตกรรมขณะเก็บตัวอย่างอากาศ เวลาที่เก็บ 09.00 – 10.40 น.					รวม
	อุดฟัน	ถอนฟัน	ชุดหินปูน	ตรวจสุขภาพ ช่องปาก	อื่น ๆ	
แห่งที่ 1	1	4	0	0	0	5
แห่งที่ 2	0	0	0	0	0	0
แห่งที่ 3	2	1	0	1	0	4
แห่งที่ 4	0	2	0	0	0	2
แห่งที่ 5	1	1	0	0	0	2
แห่งที่ 6	0	2	0	1	0	3
แห่งที่ 7	0	2	0	1	0	3
แห่งที่ 8	1	2	0	0	1	4
แห่งที่ 9	2	1	0	0	0	3
แห่งที่ 10	1	1	2	0	0	4
แห่งที่ 11	2	0	2	0	0	4
แห่งที่ 12	1	1	2	0	0	4
แห่งที่ 13	1	0	0	0	0	1
แห่งที่ 14	1	2	0	0	0	3
แห่งที่ 15	2	1	0	0	0	3
แห่งที่ 16	2	0	0	0	0	2
แห่งที่ 17	2	0	4	0	0	6
รวม	19	20	10	3	1	53

ตารางที่ 2 จำนวนและประเภทผู้มารับบริการทางด้านทันตกรรมขณะเก็บตัวอย่าง ในเดือนเมษายน 2558

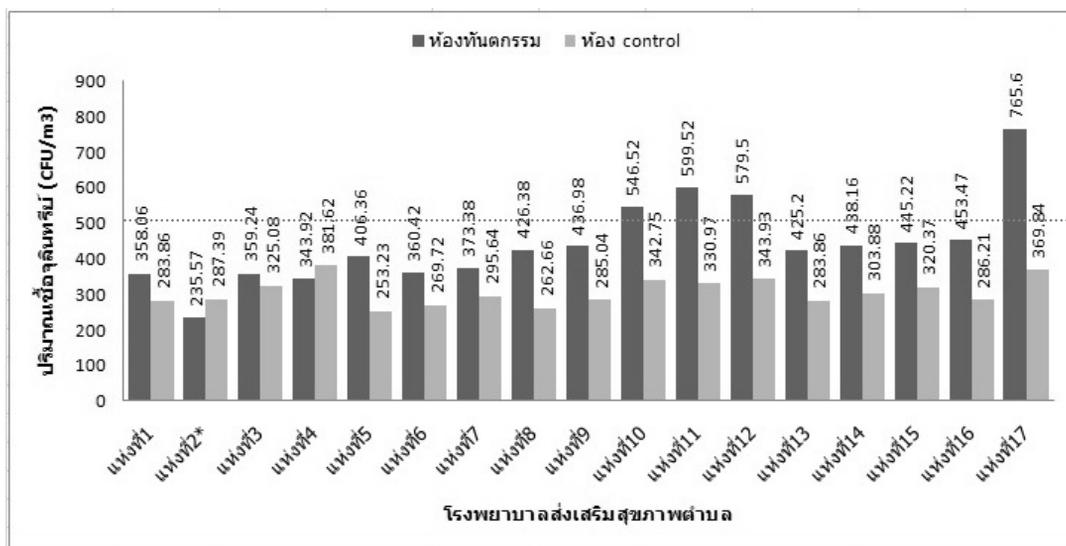
หน่วยทันตกรรมภายใน รพ.สต.	จำนวนผู้มารับบริการทางด้านทันตกรรมขณะเก็บตัวอย่างอากาศ เวลาที่เก็บ 09.00 - 10.40 น.					รวม
	อุดฟัน	ถอนฟัน	ซุดหินปูน	ตรวจสอบสุขภาพ ช่องปาก	อื่นๆ	
แห่งที่ 1	0	3	0	0	0	3
แห่งที่ 2	1	2	0	0	0	3
แห่งที่ 3	0	1	0	1	0	2
แห่งที่ 4	0	2	0	0	0	2
แห่งที่ 5	1	4	0	1	0	6
แห่งที่ 6	0	2	0	0	1	3
แห่งที่ 7	1	1	0	1	0	3
แห่งที่ 8	1	3	0	0	0	4
แห่งที่ 9	1	1	2	0	0	4
แห่งที่ 10	0	1	0	0	0	1
แห่งที่ 11	2	3	1	1	0	7
แห่งที่ 12	0	3	0	0	0	3
แห่งที่ 13	1	1	2	0	0	4
แห่งที่ 14	0	0	0	0	0	0
แห่งที่ 15	0	0	0	0	0	0
แห่งที่ 16	1	2	2	0	0	5
แห่งที่ 17	3	1	2	0	0	6
รวม	12	30	9	4	1	56

ภาพที่ 1 ร้อยละของเชื้อแบคทีเรียเฉื่อยเดือน มีนาคม 2558

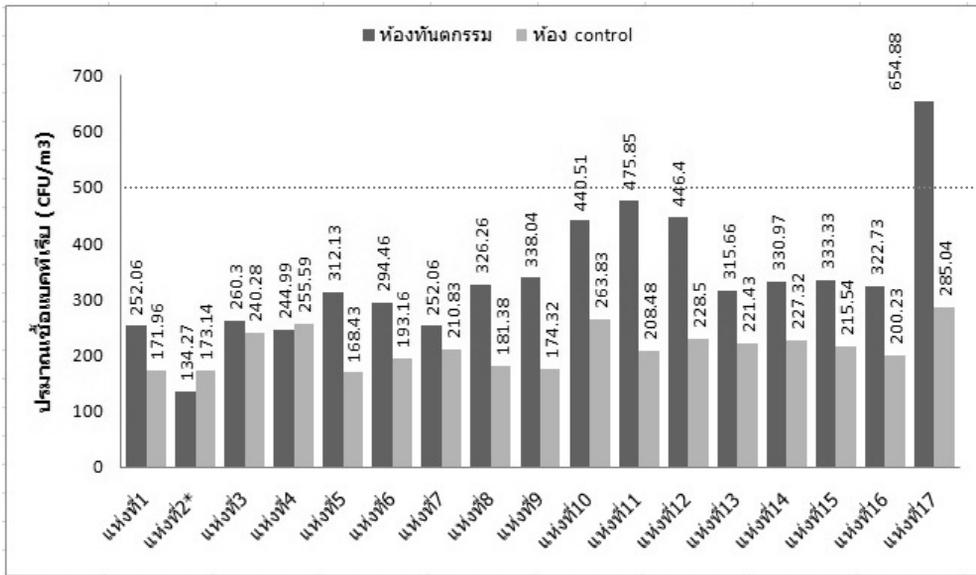
ภาพที่ 2 ร้อยละของเชื้อราเฉื่อยเดือน มีนาคม 2558

ภาพที่ 3 ปริมาณเชื้อจุลินทรีย์เฉื่อย เดือน มีนาคม 2558

หมายเหตุ ..... = ปริมาณของแบคทีเรียและเชื้อรา ≤ 500 CFU/m³ เมื่อเทียบกับค่าแนะนำ

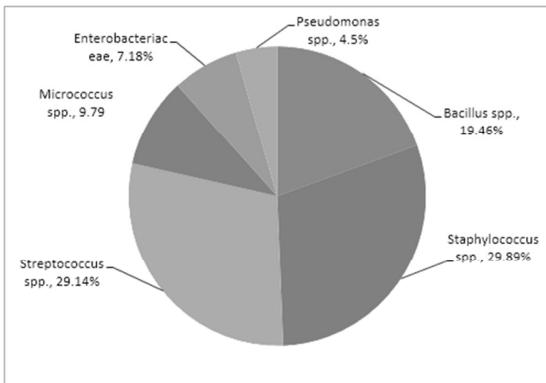
* = ไม่มีผู้มารับบริการในห้องทันตกรรมวันที่เก็บตัวอย่างอากาศ

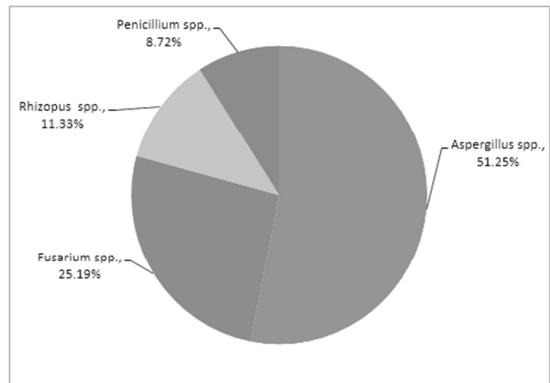
ภาพที่ 4 ปริมาณเชื้อแบคทีเรียเจลีสัย เดือนมีนาคม 2558

หมายเหตุ ..... = ปริมาณของเชื้อแบคทีเรีย ≤ 500 CFU/m³ เมื่อเทียบกับค่าแนะนำ

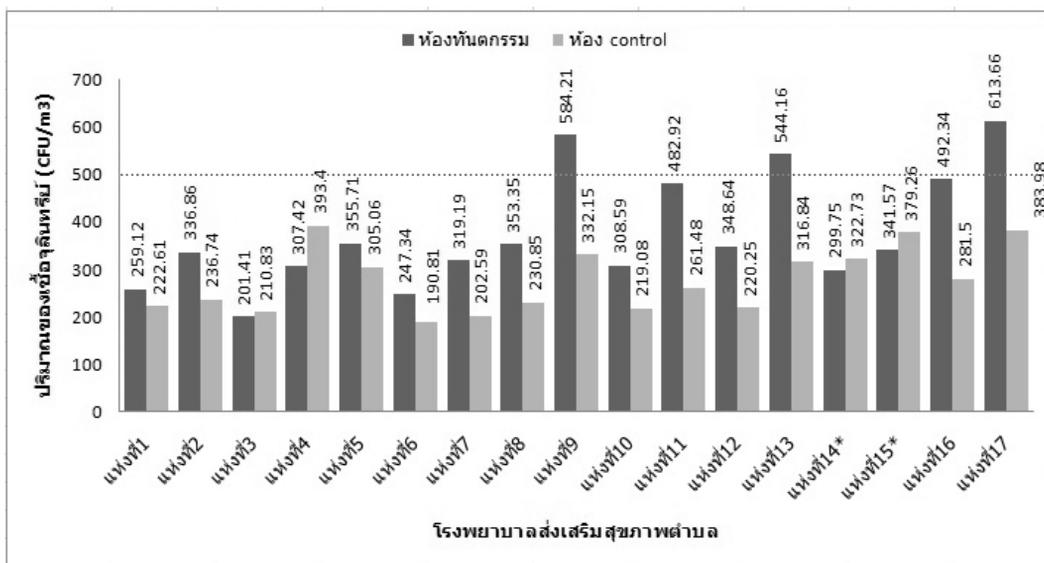
* = ไม่มีผู้มารับบริการในห้องทันตกรรมวันที่เก็บตัวอย่างอากาศ

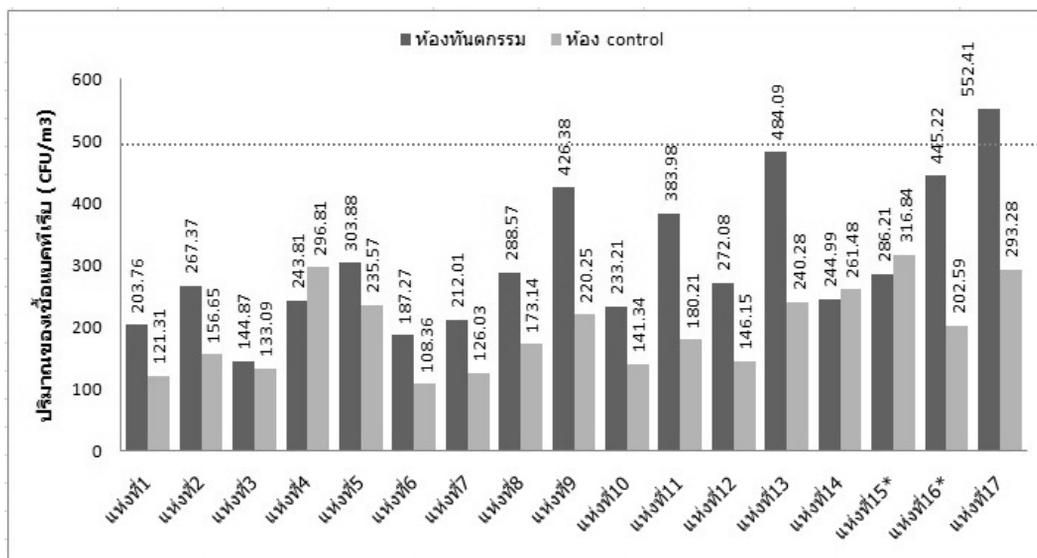
ภาพที่ 5 ร้อยละของเชื้อแบคทีเรียเจลีสัยเดือนเมษายน 2558

ภาพที่ 6 ร้อยละของเชื้อราเจลีสัยเดือนเมษายน 2558

ภาพที่ 7 ปริมาณเชื้อจุลินทรีย์เฉลี่ย เดือนเมษายน 2558

ภาพที่ 8 ปริมาณเชื้อแบคทีเรียเฉลี่ย เดือนเมษายน 2558

หมายเหตุ ..... = ปริมาณของแบคทีเรียและเชื้อรา ≤ 500 CFU/m³ เมื่อเทียบกับค่าแนะนำ

* = ไม่มีผู้มารับบริการในห้องทันตกรรมวันที่เก็บตัวอย่างอากาศ